

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Vabade kunstide teaduskond

Maali õppetool

Joanna Hoffmann

MINU UTOOPIA

Magistritöö

Juhendajad:

Indrek Mesikepp, MA

Lauri Sillak, MA

Tallinn 2016

Autorideklaratsioon ja tänuavaldused

Kinnitan, et olen koostanud magistritöö „Minu utoopia“ iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt kaitsmisele varem esitatud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikad ja mujalt pärinevad andmed on töös viidatud.

Magistritöö kirjaliku osa lõpus on reprodutseeritud fotod magistritöö loomingulisest projektist ateljees seisuga 03. 05. 2016 veel lõpetamata kujul. Valmis pilte on võimalik näha EKA TASE 2016 näitusel.

Minu juhendajad, Indrek Mesikepp ja Lauri Sillak – aitäh Teile kasulike nõuannete ning minusse uskumise eest. Tänan, vanemad, et mulle alati kaasa elate ning toeks olete. Aitäh, Kaspar Tamsalu, kõige eest. Aitäh, Juhan Kangilaski ja Marta Stratskas, et olete olnud parimad võitluskaaslased, kamraadid ning kaaslõpetajat – koos on kergem ning lõbusam. Tänan, Kadi Georg ja Jürgen Klemm, abi eest teksti toimetamisel.

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Minu lugu	6
1.1. Mina ja fantastika.....	6
1.2. Ajend	10
2. Maaliseeria „Minu utoopia“	13
2.1. Vorm ja stiil	13
2.2. Sümbolid ja tõlgendamisvõimalused	15
2.3. Pealkirja tagamaad	18
2.4. Positsioneerimine ja taotlus.....	19
Kokkuvõte.....	22
Summary	23
Kasutatud materjalid.....	26
Loomingulise projekti dokumentatsioon	29
Curriculum Vitae.....	37

Sissejuhatus

Kõigil on hetki, mil sooviks ära kaugele, tahaks teistsugust elu – kui mitte siin maailmas, siis kuskil peab ju olema muru rohelisem, taevas sinisem ja olemine joovastavalt kerge. Me kõik püüdleme, nii kuidas oskame, õndsuse poole, enamasti iial seda saavutamata.

Käesolev kirjatöö saadab minu magistritöö praktilist osa, milleks on maaliseeria „Minu utoopia“. Kirjutise eesmärk on avada teoste tausta ning sisu erinevate nurkade alt läbi eneseanalüüsi, kunstiajaloolise perspektiivi ning vormilise ja kontseptuaalse ülesehituse.

Praktiline osa loomingulisest magistritööst koosneb maalidest, mis kujutavad minu loodud fantaasiamaailma, enese välmitud mütoloogiat – tegu on justkui stseenidega mõnest loost. Maaliseeria koosneb hetkel umbes kümnest teosest – see on pidevalt arenev ja täienev projekt. Konkreetselt EKA TASE 2016 näitusel eksponeeritav komplekt sõltub sealse ruumi eripäradest ning võimalusest ja selgub täpsemalt vahetult enne näitust.

Magistritöö kirjalik osa on jaotatud kaheks suuremaks osaks:

- 1) Minu kui autori isiklik lugu ja ajendid loomaks just sellist kunsti, nagu seda on minu magistriprojekt.

Avan essee esimeses pooles oma isikliku elu juhtumisi, kogemusi ja mõjutajaid, mida pean magistritööks esitatud maaliseeria olulisteks inspiratsiooniallikateks – kirjandus, iseäranis muinasjutud ja fantastika, filmikunst, perekond ja suhted on siin peateemadeks.

- 2) Maaliseeria „Minu utoopia“ vormi, stiili ja kontseptsiooni põhjalik analüüs ning selle positsioneerimine.

Essee teises põhiosas selgitan oma maalikeele kujunemislugu, esitan teoste visuaalsele lahendusele võimalikke tõlgendamisi, põhjendan pealkirja „Minu utoopia“ valikut ning avan selle tähendust. Samuti paigutan oma teosed nii ajaloolisse kui ka kaasaegsesse kunsti- ja kultuuriruumi, pakkudes välja sellele sobiva positsiooni, rolli ning eesmärgi tänasel kunstimaastikul.

Kuivõrd soovin, et minu maalid kõnetaksid publikut ka ilma pikema kirjaliku selgituseta, on antud essee eesmärk siiski pakkuda võimalust süvendatult süüvida minu teoste tagamaadesse.

1. Minu lugu

1.1. Mina ja fantastika

Et mõista paremini minu natuuri ja seeläbi ka otsuseid kunstis ning magistritööks valitud teemat ja maalimislaadi, on kasulik teada minu lähedasest suhtest ilukirjandusega, sh selle ilmingutega filmikunstis.

Raamatutel on olnud märkimisväärne mõju minu kasvamisel ja arenemisel isiksusena; samuti pakuvad lugemine ning erinevad narratiivid mulle asendamatut inspiratsiooni nii kunstis kui ka elus laiemalt.

Mind on juba lapsepõlvest peale paelunud muinasjutud, maagilised maailmad ja kõik nõiduslik. Kui olin veel päris väike, luges vanavanaema mulle ette sadu muinasjuttusid printsessidest, võluritest, ahjualustest, võlumetsadest ja kõigest imelisest, millest üldse kunagi kirjutatud on. Mina ise samal ajal joonistasin ning elasin lugudesse tõeliselt sisse.

Olin ainuke laps peres, mistõttu pidin sageli aega veetma üksi ja leidma ise oma mängudele sisu ning põnevust. Inspireerituna kuulnud muinasjuttudest olid ka minu mängud fantaasiarikkad: minu nukud olid printsessid, jalgratas uhke hobune ja mina ise loomulikult kuningatütar. Terve viienda eluaasta patseerisin ringi, kroon peas.

Teismelisena tutvusin lähemalt uuema fantaasiakirjandusega. Loen palju ja austan väga erinevat ilukirjandust, kuid ulmel on minu südames eriline koht – ilmselt on pisikesena kuulnud muinasjutud mind nii palju mõjutanud. Esimene olulisem fantaasiaromaan, millele käed külge ja silmad peale sain, oli J.K. Rowlingu „Harry Potter ja tarkade kivi“¹. Sellele järgnesid nimetatud raamatu järjed ja J.R.R. Tolkieni ning C. Paolini teosed. Tähtis paik selles teoste nimistus on veel kindlasti ka O. Preussleri „Krabatil“² ja J. Brzechwa „Pan Kleksi akadeemia“³. Hiljem, nüüd täisealisena, olen leidnud enda jaoks paeluva maagilise realismi. Minu vaieldamatuteks lemmikuteks ja suurimateks eeskujudeks on näiteks G. G. Márquezi „Sada aastat üksildust“⁴ ning mitmed H. Murakami teosed, iseäranis „Kafka mererannas“⁵. Mind paelub just see, kuidas kõik need teosed ergutavad kujutlusvõimet.

¹ J. K. Rowling, Harry Potter ja tarkade kivi. Tlk. K. Kaer. Tallinn: Varrak, 2000 [1997].

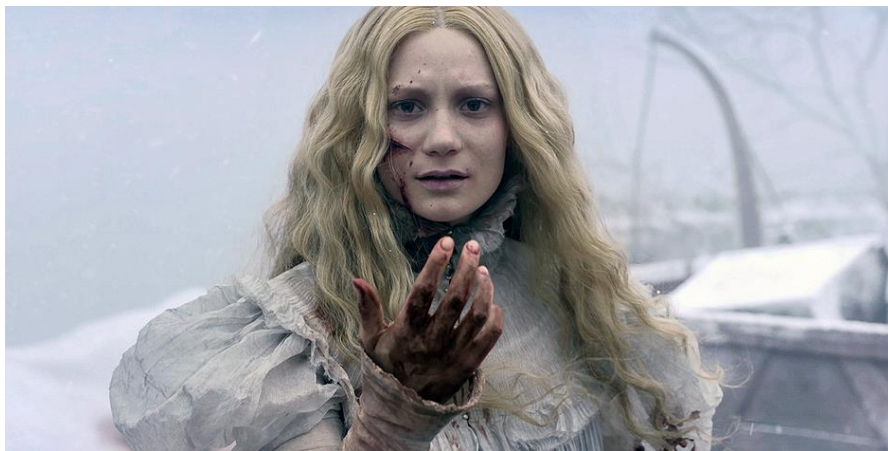
² O. Preussler, Krabat. Tlk. L. Ariva. Tallinn: Eesti Raamat, 1982 [1971].

³ J. Brzechwa, Pan Kleksi akadeemia. Tlk Aleksander Kurtina. Tallinn: Eesti Raamat, 1968 [1946].

⁴ G. G. Márquez, Sada aastat üksildust. Tlk. A. Kurfeldt. Tallinn: Eesti Kirjastus, 2002 [1967].

⁵ H. Murakami, Kafka mererannas. Tlk. Kati Lindström. Tallinn: Varrak, 2008 [2002].

Tähtsaks mõjutajaks enese loomingule ning maailmavaatele pean ka filmikunsti, mis on andnud mulle palju just pildilist mõtteainet ja inspiratsiooni. Kui kirjandus ärgitab aju looma ise kujutluspilte, siis filmid toidavad juba valmisproduktiga – põnevate autorite vaimusünnitised siiski rikastavad visuaalset mõtlemist märkimisväärselt. Mind on sügavalt puudutanud oma teostega näiteks originaalse käekirja ja pentsiku kujutluslaadiga režissöör Tim Burton. Samuti ahmin ammendamatu januga Jaapani kultusliku joonisfilmide autori Hayao Miyazaki loomingut, mis võlub mind just kaunilt fantaasiarohkete lugude ning põneva nüansirikka stiiliga. Veidi süngemat silmailu pakub oma filmikunstiga Guillermo del Toro – tema visuaalset keelt neelan samuti ahnelt ja kasutan teadliku inspiratsiooniallikana.

Stseen Guillermo del Toro filmist „Crimson Peak“, 2015⁶

On selge, et kirjandus ja fantastika laiemalt on mind palju mõjutanud. Staažika lugeja ning endise eesti keele ja kirjanduse õpetajana pean raamatutest tõesti tõeliselt lugu. Viimastel aastatel olen hakanud aga kahtlema, kas mitte just kirjandus pole muutnud mind melanhoolseks ning ärgitanud igatsema ebarealistlikku perfektsust elu erinevates sfäärides. Olles lugenud nii palju põnevatest maailmadest, üleloomulikkusest, maagilistest seiklustest ja kompromissitust õnnest, olen sageli tundnud rinnus pitsitavad valu ning hõllandust millegi ebamaise järele. Keskpärane elu paneelmajas ei rahulda mind ja varakult purunenud perekond ning enese luhtunud suhted valmistavad suurt pettumust, sest läbi erinevate fantastiliste lugude on mul olemas justkui kogemus imelistest õnnelikest lõppudest. Olen tuhandeid kordi soovinud olla printsess võlumaal, kus seiklevad üks sarvikud, nõiad, põialpoisid ja vaprad printsid. Sellised unelmad pole tegelikult kusagile kadunud – need on

⁶ Crimson Peak. – Superga Cinema kodulehekül, <http://www.supergacinema.it/old/images/articles/2015/2172/crimsonpeak-fulltrailer.jpg> (vaadatud 21. IV 2016).

nüüd lihtsalt veidi realistlikumad ning taotlevad lapsepõlves kujutletud maagiast pisut abstraktsemat laadi hingelist ülevust.

Minu kahtlust, et rohke fantaasiakirjanduse tarbimine võib tekitada nukrust, toetab hästi pediaatrilise hematoloogia eksperdi ja meditsiinidoktori Elizabeth Danish'i arvutlev artikkel „Influence of Fairy Tales on Children“, kus autor võtab kokku erinevad muinasjuttude ja fantaasiakirjanduse negatiivsed mõjud. Kõige kriitilisemaks peab Danish muinasjuttude mõju just naistele. Nimelt on tänaseks päevaks naiste roll ühiskonnas tunduvalt liberaalsem ja teistsugune, kui seda esitatakse ning käsitletakse vanades muinasjuttudes. Enamasti seisneb muinasjutukangelannade põhitegevus selles, et nad on kusagile torni või lossi mõne pahalase poolt vangistatud ning ootavad käed rüpes õilsat printsi, kes nad päästaks. Tänapäeva naistel peaksid aga olema kõik ukSED ise tegutsemiseks valla – ideaalis nii ongi. Sestap võib oletada, et muinasjutud toidavad tüdrukuid pigem iganenud arusaamade ja väärtushinnangutega.⁷

Samuti toob doktor Danish välja, et muinasjuttudel võib olla kehv mõju tüdrukute minapildile ja reaalsustajule. Lugude kangelannad on enamasti piltilised, saledad ja nõtked printsessid – päriselus on paljudel neidel sellistesse raamidesse mahutada raske, mitesobitumine võib aga tekitada ängi. Samuti pööratakse erakordselt vähe tähelepanu naiste vaimsetele võimetele, mis tegelikult peaksid olema iga naise elus olulisel kohal. Veelgi enam – muinasjutud võivad tüdrukutele tekitada ebarealistlikult kõrged ootused tulevastele peigmeestele, keda samuti kujutatakse peamiselt kui nägusaid ning vapraid veatuid mehi. Sellised ülevad ideaalid võivad hilisemas elus tekitada rahuolematust ja suutmatust leppida reaalsusega.⁸ Kuigi artikkel vaatleb muinasjuttude raamistavat mõju pigem neiuks, suruvad need soorolle peale ka poistele – vahet siiski pisut positiivsemas võtmes, sest mehed on neis lugudes ikkagi tegusad, vahvad ja sihikindlad.

Et mitte aga liiga teha muinasjuttudele, kuivõrd minu enesegi magistritöö praktiline osa on inspireeritud suurel määral just nendest, pean oluliseks välja tuua, et fantastika lugemine on inimese arengule ikkagi väga positiivse mõjuga. Nimelt põhineb Chicago ülikooli pedagoogika, psühholoogia ja psühhiaatria emeriitprofessori doktor Bruno Bettelheimi psühhoanalüütiline teos „Muinasjuttude võlujõud: muinasjuttude tähtsus ja tähendus“

⁷ E. Danish, Influence of Fairy Tales on Children. – Health Guidance, <http://www.healthguidance.org/entry/15745/1/Influence-of-Fairy-Tales-on-Children.html> (vaadatud 19. IV 2016).

⁸ Samas.

järjepidevalt tuntud muinaslugude näidetel tõestamisel, et muinasjuttude kasulikku mõju lapse arengule on raske üle hinnata.⁹

Bettelheim väidab, et samaaegselt lapse lõbustamisega annab muinasjutt temale teadmisi enda kohta ja aitab kaasa isiksuse arengule. Muinasjutt on mitmetähenduslik ja rikastab lapse eksistentsi paljudel viisidel. Ükski teine kirjandusteos ei saa selles osas võistelda panusega, mida muinasjuturaamat lapsele annab. Autori sõnutsi esitavad muinasjutud kujundlikus vormis neid protsesse, millest tervikliku inimese areng koosneb ja seda, kuidas muinasjutud teevad niisuguse arengu atraktiivseks ja äratavad lapses huvi sellega kaasa minna. Bettelheim nendib, et muinasjutt paneb last palju sügavamalt tunnetama oma psühholoogilist ja emotsionaalset olemust kui ükskõik milline muu lugemismaterjal. Muinasjutud räägivad lapse tõsistest sisemistest pingetest nõnda, et laps mõistab neid alateadlikult. Need pakuvad näiteid nii ajutistest kui ka püsivatest probleemilahendustest, millega laps suureks kasvades kokku puutub.¹⁰

Kaunilt sõnastab Bettelheim muinasjuttude olemust järgmiselt:

„Iga muinasjutt on maagiline peegel, mis peegeldab meie sisemise maailma mõningaid aspekte ja samme, mida meilt nõuab evolutsioon ebaküpsusest küpsuseni. Nendele, kes sukelduvad informatsiooni, mida muinasjutul on meile edastada, on see sügav, vaikne veekogu, mis esiteks näib peegeldavat meie enda kujutist, kuid selle taga avastame me varsti oma hinge sisemise rahunemise – selle sügavuse ja tee, kuidas endas ja maailmas rahu leida, mis on tasuks meie võitlusele.“¹¹

Arvan, et muinasjuttudel on ka täiskasvanutele sarnane mõju, kuid ei mängi lihtsalt enam nii suurt arengurolli, kuivõrd ollakse juba enam-vähem väljakujunenud isiksused. Sellegipoolest pakuvad need ikkagi samastumis-, õppimis- ning alateadlikku (või teadlikku) eneseanalüüsivõimalust.

Nõustun mõlema autori seisukohtadega. Täiskasvanuna peaksin ju suutma vahet teha reaalsusel ja ebareaalsusel, kuid ometi on loetud kirjandus jätnud minusse sellise tuikava haava, mis ei luba mul leppida millegi hariliku, lihtsa ega igapäevasega – see teeb olemise

⁹ B. Bettelheim, Muinasjuttude võlujõud: muinasjuttude tähtsus ja tähendus. Tlk M. Tamm. Tartu: Altex, 2007 [1976], lk 216.

¹⁰ Samas, lk 10–14.

¹¹ Samas, lk 204.

ja elamise küllaltki keeruliseks. Kui mõtlen, miks see nii on, siis tõepoolest tunnen, et süüdistada võib igal juhul ka lugemist.

Teisalt usun, et just lugemine on teinud minust analüütilisema, sügavama ja intelligentsema inimese. Selle kasulikkust laiemalt on tõestanud ka teaduslikud uuringud – just ilukirjanduse lugemine arendab empaatiavõimet, suhtlemisoskust,¹² loomulikult fantaasiat ning loomingulisust, aga ka avatud mõtlemist ja tolerantsust.¹³ Mitte mingil juhul ei loobuks ma ühestki neist omadusest.

Vahest tuleb lihtsalt leppida sellega, et kõigil elus on hind. On ju kirjanik E. Hemingway oma raamatus „Eedeni aed“ öelnud: „Tean, et intelligentsed inimesed on üliharva õnnelikud.“¹⁴ Püüan end lohutada sellega, et lugemisega kaasnevad teadmised ja analüütilisus on tegelikult head – empaatiavõimelisus ning avatud meel teevad minust parema inimese. Lisaks annab sisukas mõttetöö ainekse tegeleda kunsti, kirjanduse ning õpetamisega.

1.2. Ajend

Ajend kujutamaks oma magistritöös fantaasiamaastikke on soov põgeneda, viibida mujal – tahan, et kõik oleks ilus ja hea, nagu on lapsena loetud muinasjuttudes. Ihalust pääseda päriselu kütkeist on tohtnud mitmed pettumused ning ideaalide purunemised elu jooksul, eriti aga viimastel aastatel, mistõttu on tütarlapselikult uhkete losside ja õrnade printsessidega unelmaist saanud pigem sünge ja salapärase maailma, mis on minu muutunud ning arenenud isiksusega paremini kooskõlas.

Tihti saavad kunstnikud, kirjanikud või üldse loomingulised inimesed just neist, kelle elus on palju valusaid ning raskeid kogemusi. Uuringud on näidanud, et kunstiloomes aitab lühiajaliselt leevendada viletsat tuju, pakkudes selleks kahte viisi – ventilatsioon (*venting*) ja kõrvalejuhtimine (*distraction*). Ventileerimine kujutab läbi kunsti negatiivsete emotsioonide mahalaadimist, (tähelepanu) kõrvalejuhtimine on aga halbadele mõtetele vastupidise kujutamine – kusjuures viimane on uuringute kohaselt tugevama mõjuga.¹⁵ Soov

¹² L. Bury, Reading literary fiction improves empathy, study finds. – The Guardian 8. X 2013, <http://www.theguardian.com/books/booksblog/2013/oct/08/literary-fiction-improves-empathy-study> (vaadatud 19. IV 2016).

¹³ A. Greig, Readers of literary fiction are more creative and exercise better judgment, claim scientists. – Daily Mail 16. VI 2013, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2342635/Readers-literary-fiction-better-thinkers-according-new-research.html#ixzz46ITNbRzx> (vaadatud 19. IV 2016).

¹⁴ E. Hemingway, The Garden of Eden. Tlk Henn Käämbre, Tallinn: Pegasus, 2011 [1986], lk 113.

¹⁵ J. E. Drake, E. Winner, Confronting sadness through art-making: Distraction is more beneficial than venting. – Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts, 2012, vol. 6(3) (January), lk 255–261.

tunda end paremini on paljudele nukrutsejatele motivatsiooniks, et haarata pihku pintsel või valada oma emotsioonid trükimusta.

Esimest korda maalisin teose oma nii-öelda völlumetsast ehk utoopiast 16-aastasena, kui olin Toilas Tallinna Kunstikooli suvisel kunstipraktikal. Istusin ligikaudu seitse tundi metsas, kuulasin ainiti Kate Bushi laulu „Wuthering Heights“ ja maalisin end täiesti tühjaks.

Teismelise tüdruku puhul pole pulbitsev äng ja romantiline melanhoolsus loomulikult kuidagi üllatavad. Samas olid aga selja taga minu jaoks mitmed segased ajad – minu vanemad olid mitu korda lahku läinud. Nendevahelistesse tülidesse ja jagelemisse kaasatuna kaotasin tõenäoliselt liiga vara eeskujud, mida ema ja isa võiksid lastele anda. Samuti tundsin sageli, et olen ilma hädavajalikust emotsionaalsest toest, sest minu vanematel oli endilgi raske. Hästi hoitud printsessist pidi seega ootamatult ja liiga vara saama selge mõistusega täiskasvanu, mis lõpuks päädis tõsise depressiooniga gümnaasiumiõpingute ajal. Sukeldusin veelgi enam kirjandusse ja hakkasin tundma süvendatud huvi kunsti vastu – kirjandus ning loominguline eneseväljendus on pakkunud mulle alati lohtust ja põgenemisvõimalust reaalsusest.

Et naasen oma magistritöös taaskord noore neiuna loodud fantaasiamaailmasse, on minu jaoks igati loogiline. Täpsem visioon magistriprojektist kujunes mul MA õpingute esimesel aastal, mil hakkasin otsima tagasiteed kord juba avastatud pelgupaika. Vahetult enne EKAsse õppima asumist lõppes ootamatult minu vaevalt aasta kestnud abielu – mul on väga raske panna sõnadesse seda kõikide illusioonide purunemise, reedetud olemise ning ajutise identiteedikao tunnet. Olin äkitselt üksik, koduta ja tööta. Tõdemus, et see lugu – kaunis muinasjutt armastatud mehega (printsiga) – ei lõppenud õnnelikult, õigemini, et see üldse lõppes, on minusugusele ääretult romantilise idealistist naisele erakordselt raske taluda.

Magistritööd kirjutades pole minu abielu ja eelkõige nii olulise lähisuhte purunemisest möödunud kahte aastatki ning taastumise protsess endiselt kestab. Maaliprojekt, mille esitan magistritööna, on minu jaoks tähtis osa toimetulemisest oma valu ja pettumusega, sest loon paralleelmaailma, mis minu enda jaoks on lohutav.

Paradoksaalseks muudab minu magistritöös kujutatava fantaasiamaailma see, et ühest küljest püüan luua ideaalmaastikku ja peidupaika, mis kannaks mind eemale kurvastusest ning ängist, teisalt reedab aga teoste süngevõitu visuaal selgesti, et päriselt pole ma suutnud – see on tegelikult vist tervislik – lõigata end lahti oma tunnetest. Võib öelda, et minu

maalides on esindatud üheaegselt nii emotsioonide ventileerimine kui ka kõrvalejuhtimine – ideaalmaastik, millest kumab vastukaaluks läbi ka rusuv reaalsus.

2. Maaliseeria „Minu utoopia“

2.1. Vorm ja stiil

Minu magistritöö koosneb ligikaudu kümnest maalist, mille ühisosaks on sarnane visuaalne keel, mis seob teosed ühtseks tervikuks – need on ühe ja sama maailma või keskkonna erinevad vaated, stseenid. Magistritööde näitusel SUVA sukavabrikus kavatsen eksponeerida tõenäoliselt 5–10 teost, seda vastavalt ruumivõimalustele. Kindlasti ei saa töid olema vähem kui viis, sobiva ruumi korral võib aga eksponaatide arv ületada 10. Samas ei alga ega lõppe minu jaoks antud teemaga tegelemine selle näitusega – see on pidev muutuses olev protsess juba aastaid, millega tahan jätkata ka edaspidi.

„Minu utoopia“ maaliseeria teostel kujutan ebarealistlikes intensiivsetes toonides fantaasiamaastikke. Enamasti on taiestel punakasroosade ja siniste puude ning veripunase maapinnaga metsastseenid, kus ainsateks tegelasteks on viis tumedat lindu – nimetagem neid vareselisteks, olgu nad siis rongad või varesed. Töid on erinevates mõõtmetes, ulatudes paarikümne sentimeetristest ruutudest kahe meetri kõrguste formaatideni.

Stiililiselt, kuid magistritöö puhul mitte süžeeiliselt, on minu maalimislaadi mõjutanud kindlasti postimpressionism, Saksa ekspressionism ja fovism. Minu käekiri maalikunstis hakkas välja kujunema õpingute ajal Tallinna Kunstikoolis ja tol ajal oli mulle suureks eeskujuks Vincent van Gogh, kelle jaoks ei olnud oluline püüda täpselt edasi anda seda, mida silmad näevad, vaid pidas tähtsamaks leida väljendus oma hingeseisunditele ja ideedele.¹⁶ Ta arendas välja tõeliselt omapärase stiili, kus julged värvid ning jõulised pintsli tõmbed väljendavad tugevaid tundeid.¹⁷

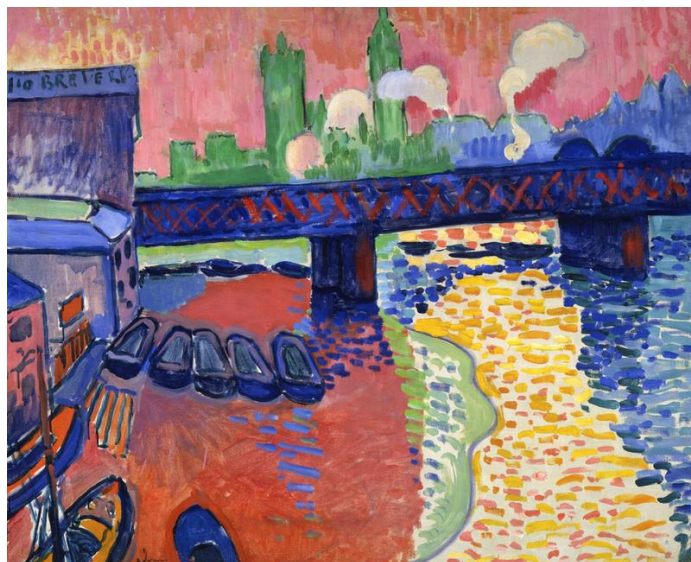
Eks olnud just van Gogh tegelikult 20. sajandi alguse Saksa ekspressionistide suur mõjutaja. Ekspressionistid lihtsustasid, üldistasid või isegi moonutasid joonistust, kasutasid teravaid, lausa tooreid värvikontraste või jällegi nimme „poriseks“ ning tuhmiks muudetud koloriiti. Foovidest eristab ekspressioniste see, et neid ei huvitanud eriti harmoonia, dekoratiivsed väärtused ja maaliline ilu.¹⁸ Sarnaselt ekspressionistidele oli foovide püüdeks väljendada kunstniku meeleolu, mis oli tekkinud mõne motiivi vaatlemisel. Sageli olid värvid hoopis vastupidised looduses nägema harjutuga (puutüved võisid olla erepunased, taevas mürkroheline, jõevesi sidrunkollane jne). Foovid loobusid ka valguse ja varjuga

¹⁶ J. Kangilaski, Üldine kunstiajalugu. Tallinn: Kunst, 1997, lk 234.

¹⁷ A. Graham-Dixon, Kunst. Tlk T. Kanarbik, A. Kitsnik, K. Klein, K. Mits. Tallinn: Varrak, 2010 [2008], lk 374.

¹⁸ J. Kangilaski, Üldine kunstiajalugu. Tallinn: Kunst, 1997, lk 253–253.

modelleerimisest, perspektiivsetest lühendustest ning ühes sellega ruumilise sügavuse illusioonist – kokkuvõtlikult peaaegu kõigest, mille eesmärk oli looduse väljendamine. Objekt, mida kujutati, näis saavat ainult ettekäändeks puhaste, tugevate värvipindade kombineerimisele.¹⁹

Näide fovismist: André Derain „Charing Cross Bridge“, 1906²⁰

Ma ei jäljenda maaliseerias „Minu utoopia“ ühtegi eelnevalt nimetatud ajaloolist kunstistiili, kuid tunnen nende mõju – emotsionaalsus on prioriteet, pole otsest püüet realistlikkuse suunas, suur rõhk asetub värvimängul, tihti puudub ruumilisus. Pean ümbritseva maailma oskuslikust tõetruust kujutamisest tähtsamaks teostest peegelduvat energiat ja vaimujõudu, mida kunstnik ühes värviga lõuendile kannab, pritsib või kallab – mis ei eelda mitte kuidagi tehnilise meisterlikkuse puudumist, kuid välistab minu jaoks lihtsalt tuimuse ja harilikkuse.

Hindan ka erinevaid tehnilisi nippe ja trikke, mis on suurepärased abivahendid enese emotsioonide väljendamiseks. Mulle meeldib, kui ekspressiivne ja väljendusrikas maalilaad on ikkagi teadvustatud tulemus, mitte juhuslik vedamine.

¹⁹ Samas, lk 247–248.

²⁰ André Derain. Charing Cross Bridge. – Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9_Derain#/media/File:Derain_CharingCrossBridge.png (vaadatud 21. IV 2016).

2.2. Sümbolid ja tõlgendamisvõimalused

Olen oma magistritöö „Minu utoopia“ värvide ja motiivide valimisel lähtunud nii intuitsioonist kui ka läbimõeldud otsustest. Tavaliselt on mul juba enne teose kallale asumist enam-vähem selge, milline peaks lõpptulemus olema.

Värvide valik on alguses olnud kindlasti pigem intuiitiivne. Hiljem olen hakanud uurima ja mõtlema, miks mingeid värve kasutan. Minu magistritöös on värvidel kahtlemata väga oluline roll, sest punase ja sinise jõuline kontrast torkab tugevalt silma. Esindatud on ka violetne kui kahe vastuolulise põhivärvi nii-öelda lepitaja ja sobitaja.

Värvid kannavad endas tähendusi ja annavad edasi emotsioone – neil on mõju nii meie teadvusele kui ka alateadvusele, olles suutelised otseselt muutma meie käitumist. Samas tuleb tõdeda, et värvid võivad persooniti siiski erinevalt mõjuda, sest iga inimene tajub neid isemoodi ja igaühel on ka isiklik kogemuslik seos ühe või teise värviga, mistõttu ühtset tõde, kuidas mingi värv kindlasti mõjub, ei ole.²¹

Kasutan oma töödes korraga ohtrasti nii punast kui ka sinist, kuigi tegu on vastandlike värvidega nii semiootilises kui ka psühholoogilises plaanis.

Punane on energia, võimu, kire, ohu ja armastuse sümbol. See tõstab vererõhku, kiirendab ainevahetust ja suurendab higistamist, samuti pärsib keskendumisvõimet. Liiga palju punast võib ärgitada agressiivsusele. Tegu on hästi elava ja jõulise värviga, mis võimendab emotsioone.²²

Sinine seevastu on aga rahulikkuse ja selguse värv, aeglustades südametööd ja hingamist. Erinevad sinise toonid parandavad keskendumisvõimet, stimuleerivad mõtlemist ning aitavad kaasa töötegemisele. Tegu on värviga, mis üheaegsalt nii tõstab intellektuaalset võimekust kui ka rahustab. Samas aga võib sinine vähendada osavõtlikkust ning emotsionaalset avatust.²³

Violetne ehk lilla on omakorda sellevõrra põnev värv, et selles on kombineeritud nii punase kui ka sinise omadused. Värv kui sümbolina on see kuninglikkuse ja luksuse, aga ka meditatsiooni ning spirituaalsuse tähistaja. Violetne peaks mõjuma eriliselt hästi just loomingulisusele.²⁴

²¹ A. Sherin, Design Elements: Color Fundamentals. Beverly: Rockport Publishers, 2012, lk 78–79.

²² Red. – Color Psychology, <http://www.colorpsychology.org/red/> (vaadatud 25. IV 2016).

²³ Blue. – Color Psychology, <http://www.colorpsychology.org/blue/> (vaadatud 25. IV 2016).

²⁴ Purple. – Color Psychology, <http://www.colorpsychology.org/purple/> (vaadatud 25. IV 2016).

Selline vastandite kasutamine, eriti kui see on tulnud puhtalt tunnetuslikult ja intuiitiivselt, on mõtlemapanev. Võimalik, et minu värvide valik tekitab töödesse sellise kohati intensiivse pinge, mis mõne vaataja jaoks on liig – kuidagi rusuv ja ärev. Minu enda jaoks on tegu aga meelepärase värvikombinatsiooniga, sest suudan sellega suhestuda. Oletan, et taoline siseheitlus rahulikkuse ja agressiivsuse, kire ning tuimuse vahel leiab pidevalt aset ka minus endas ja seetõttu peegeldub loominguski.

Mustade lindude kujutamine minu töödes on värvivalikust algusest peale olnud tunduvalt teadlikum. Ühest küljest on varese või kaarna ehk rong – mõlemil folklooris üsna sarnane tähendus – kasutamine kunstis ja kirjanduses kujunenud klišeeks. Teda mainitakse või ta esineb olulise tegelasena paljudes muinasjuttudes ning erinevates kultusteostes läbi kirjandusajaloo (näiteks W. Shakespeare'i näidend „Othello“²⁵, C. Dickensi romaan „Barnaby Rudge“²⁶, E. A. Poe poeem „The Raven“²⁷).

Samas klišeeks saab muutuda vaid miski, millel on tohutult lai tähendusväli ja vareselised on subjektiivse konnotatsiooniga olendid. Sealjuures on nende teisene tähendus sõltuvalt kultuurist ja rahvusest niivõrd erinev, et muudab need linnud hästi vastuolulisteks – just nagu on punane ja sinine värvgi.

Lääne-Euroopas on vareselised seotud surma, kaotuse ja sõjaga ehk neid peetakse halvaendelisteks, kuid mujal on nad pigem laialdaselt austatud. Üldiselt on näiteks ronk hoopis solaarne ja oraakellik sümbol. Keldid seostasid teda kui ennustajat lahingujumalannadega, Kreekas oli ta sõnatoojaks linnuks nii Apollonile kui ka jumalanna Athenale ja oli seotud Mithra päikese kultusega. Ka Skandinaavias on kaaren olnud jumalate sõnumitooja. Hiinas oli ronk Chou dünastia kolmejalgne embleem, sümboliseerides tõusvat, seniidis olevat ja loojuvat päikest. Nii Hiinas kui ka Jaapanis olid kaarnad perekondliku armastuse võrdkujuks. Aafrikas esineb ronk teejuhina, kes hoiatab ohtude eest. Põhja-Ameerika põliselanikele oli ta ühtaegu nii kultuuriheeros kui kaval petis. Inuitidele on ta Isa Ronk, loojajumal, kelle tapmine toob tormise ilma. Varesel on erinevates kultuuriruumides rongaga enam-vähem sama tähendus.²⁸

Valisingi vareselaadse linnu oma teoste keskseks tegelaseks, sest ta on nii mitmetähenduslik ja vastuoluline – temas on ühtlasi nii süngust kui ka ääretut intelligentsust ning lootust.

²⁵ W. Shakespeare, Othello. Ware: Wordsworth Editions Ltd, 1992 [1603].

²⁶ C. Dickens, Barnaby Rudge. Oxford: Oxford University Press, 2003 [1841].

²⁷ E. A. Poe, The Complete Poetry of Edgar Allan Poe. New York: Signet Classics, 2008 [1996], lk 92–98.

²⁸ J. Tresidder, Sümbolid. Tlk. A. Kons. Tallin: Kirjastus Ilo, 2002 [1997], lk 201, 225.

Musta linnu roll minu töödes on ambivalentne. Tsiteerin Laurensiuse ehk Lauri Sillaku vastust, kui küsisin temalt Sirbi intervjuu tarbeks, miks on tema maalitud presidentide portreedel pisar: „Tekitan olukorra, kus kerkivad küsimused ja vastuse annab (kui annab) iga vastuvõtja ise.“²⁹ Mõtlen sama – igahel on õigus ja võimalus välja nuputada, kes need vareselised on ja mida nad piltidel parajasti teevad, kuivõrd säärasel mustal linnul on niivõrd lai tähenduseväli.

Muidugi tekitab küsimust ka see, miks on maalitud just viis lindu. Siin on tegu jällegi intuitiivse lähenemisega – „5“ on väiksest peale olnud minu lemmiknumber. Tegu on personaalse tunnetusega, et viis on terviklik ja täiuslik. Täpsemal uurimisel selguski, et viisnurk on tähtsaks terviklikkuse sümboliks nii Hiinas, Jaapanis, keltide juures ning ka teistes kultuurides.³⁰ Viis on maailma täiuslikkuse ja inimese number.³¹

Nii palju kui ma olen pakkunud oma teostele võimalikke tõlgendusi ja sellele sümbolikeelele seletusi, pean oluliseks ikkagi just seda, et vaataja annaks neile oma isikliku sisu. Mind paelub Roland Barthes'i idee autorist kui millegi nii-öelda tootjast, kuid teose päris mõte sünnib just siis, kui seda parasjagu vaadatakse (loetakse) ning kui vaatleja annab sellele läbi oma kogemuse tõelise tähenduse.³² Tulen Barthes'ile vastu poolele teele, sest minu jaoks on põnev tõlgendada teoseid ka läbi autori eluloo, kuid mind ennast kõnetavad eriliselt just sellised kunsti- ja kirjandusteosed, millel on minuga mingisugune ühisosa ning mis pakuvad võimalust seeläbi samastumiseks. Kahtlemata on minu maalide taga vaid minule eriomane hingeelu, samas pole ma teoste kõrval seda publikule jutustamas, nii et minu jaoks on hästi tähtis ka see, et töödes oleks piisavalt ainet suhestumiseks, tundmata mind ja lugemata pikka selgitavat teksti. Seetõttu olen kasutanud teadlikult just laia tähendusväljaga motiive ehk teisisõnu midagi, mida võib nimetada ka klišeeks. Mulle meeldib mõelda, et näitusekülastaja astub galeriisse, vaatleb minu töid ja tema peas tekivad erinevad lood, mõtted ning süželiinid.

²⁹ J. Veelmaa, Kitsilembene eklektik, aga vägagi nüüdisaegne kunstnik. – Sirp 20. III 2015, <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c6-kunst/kitsilembene-eklektik-aga-vagagi-nuudisaegne-kunstnik/> (vaadatud 25. IV 2016).

³⁰ J. Tresidder, Sümbolid. Tlk. Aime Kons, Tallin: Kirjastus Ilo, 2002 [1997], lk 263.

³¹ P. Lempiäinen, Arvude sümbolika: nullist miljonini. Tlk. M. Jürima, Tallinn: Sinisukk, 1996 [1995], lk 123.

³² R. Barthes, Autori surm. Valik kirjandusteoreetilisi esseid. Tlk. M. Amon, E. Koff, I. Koff, L. Loka, H. Sahkai, M. Tamm, Tallinn: Varrak, 2002 [1967], lk 117–125.

2.3. Pealkirja tagamaad

Minu magistritöö maaliseeria kannab pealkirja „Minu utoopia“ – sõna *utoopia* pakub tänu selle etümoloogilisele taustale mitmeid tõlgendamisvõimalusi ja seega mänguruumi kasutamiseks.

Sõna *utoopia* tuletas kirjanik Thomas More oma raamatus „Utopia“³³ (1516), kirjeldamaks väljamõeldud ühiskonda Atlandi ookeani saarel. Sõna tuleb kreekakeelsetest väljenditest *οὐ* (mitte) ja *τόπος* (koht), tähendades otsetõlkes olematut paika ja tähistas esiti igasugust mitteeksisteerivat ühiskonda, mida kirjeldatakse märkimisväärse detailsusega. Positiivset utoopiat peaks tähistama tegelikult aga sõnaga *eutoopia*, mis tuleb kreekakeelsetest sõnadest *εὖ* (hea) ja *τόπος* (koht), tähendades otsetõlkes head paika. Negatiivset utoopiat tähistab sõna *düstoopia*, mille esimene silp tuleb kreekakeelset sõnast *δυσ* (mitte-, eba-) ja tähistab seega mitte-head paika. Nüüdseks on aga sõna *utoopia* tähendus kitsenenud ja enamasti viitab väljamõeldud ühiskonnale, mis peaks olema oluliselt parem kui kaasaegne – ehk siis *utoopia* on muutunud *eutoopia* sünonüümiks.³⁴

Maaliseeria minu utoopiast, mis on minu magistritöö praktiliseks väljundiks, ei kujuta endast ideaalse ühiskonnakorralduse kirjeldust, nagu näiteks on seda T. More'i „Utopia“³⁵ või Platoni „Riik“.³⁶ Minu loodud maailm on mõnes mõttes puhtalt visuaalne ideaal, küll aga sisaldab see piisavalt vihjeid, jätmaks vaatajale küllaldaselt võimalusi kujutleda maalide taha mõni lugu või tegelased.

Haaran kinni prof. L. T. Sargenti *utoopia* algupärasest definitsioonist „igasugune mitte eksisteeriv ühiskond, mida kirjeldatakse märkimisväärse detailsusega“³⁷ – ehk siis utoopia ei pea olema ilmtingimata ideaalne paik. Samas oma maaliseerias ma siiski ei välista *utoopia* ametlikku tähendust, mis viitab ideaalolekule ja mille annab ka Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2013: *ut`oopia* <1> *teostamatu unistus, kujutletav ideaalolek; seda käsitlev kirjandusteos, film vm.*³⁸ Lisamaks tõlgendusele veelgi enam mitmetähenduslikkust, ei saa ma tegelikult välistada seda, et minu utoopia, on mõneti ka düstoopia.

³³ T. More, *Utopia*. Tlk R. Jesmin, Tallinn: Tammeraamat, 2015 [1516].

³⁴ L. T. Sargent, *The three Faces of Utopianism Revisited*. – *Utopian Studies*, 1994, Vol. 5, No.1, lk 5–7. Kättesaadav: http://www.jstor.org/stable/20719246?seq=1#page_scan_tab_contents (vaadatud 25. IV 2016).

³⁵ T. More, *Utopia*. Tlk R. Jesmin, Tallinn: Tammeraamat, 2015 [1516].

³⁶ Platon. *The Republic*. Trans. D. Lindsay. London: Campell, 1992 [~380 eKr].

³⁷ L. T. Sargent, *The Three Faces of Utopianism Revisited*. – *Utopian Studies*, 1994, Vol. 5, No.1, lk 5.

³⁸ *Utopia*. – Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2013, <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=utoopia&F=M> (vaadatud 24. IV 2016).

Nimelt toob prof. L. T. Sargent oma artiklis „The Necessity of Utopian Thinking: A Cross-National Perspective“ välja, et üht ainukest tervet inimkonda hõlmavat ja rahuldavat utoopiat ei saa niikuinii olemas olla. Kui 16. sajandi talupojale võis T. More'i „Utopia“ olla tõesti unistuste ühiskond, siis näiteks rikkale 19. sajandi kapitalistile selline individualismi ja eraomandit igati eitav ühiskonnakorraldus kindlasti meeldinud poleks – tema jaoks oleks tegu düstopiaga.³⁹ Usun, et selline vasturääkivus on olemas kõiges, mis püüdleb olla ideaalne – seega ei saa ka minu maaliseeria „Minu utoopia“ olla igaühe jaoks ei visuaalselt ega ka kontseptuaalselt ideaalmaastiku ilming.

Ometi olen ma oma teosele pannud sellise nime – „Minu utoopia“. Hoolimata püüdlustest luua ideaalmaailma, kuhu põgeneda reaalsuse eest, on teostes täiesti märgatav minus peituv närvilisus, nii positiivsed kui ka negatiivsed pulbitsevad tunded ja pinge. Minu emotsionaalne seisund ning hingeelu ongi täpselt sellised oma vigasel ning tasakaalutul kujul. Paraku või õnneks polegi mul antud ajal ja hetkes pakkuda paremat või ideaalsemat ennast, mistõttu täiesti aus enesepeegeldus ongi perfektne, ongi ideaalne, sest see on ehe, siiras ja oma kordumatuses unikaalselt kaunis. Nagu iga lumehelves on ainulaadne kunstiteos, nii on seda ka iga inimene – täpselt sellist „mina“ ei leidu enam iialgi ega mitte kuskil. Nii et leppides enda olemusega ja andes endale võimaluse armastada end just endana, võiks *utoopia* ning *eutoopia* vahele tõmmata ka teose pealkirja defineerides võrdusmärgi.

Samas saab minu kunstiteoseid pidada minu fantaasiamailma detailseks visuaalseks kirjelduseks, nii et sõna *utoopia* võib kanda endas ka neutraalset tähendust. Ühtlasi tean, et paljude inimeste jaoks võivad minu teosed mõjuda värvivaliku, teostuse ja motiivide valiku tõttu õudselt – nende jaoks on minu utoopia ehk tõesti dütopia. Pealkiri „Minu utoopia“ ei taotle universaalsust, vaid vastupidi annab publikule märku, et Joanna Hoffmanni jaoks on tegu utoopiaga – kas see ka teistele seda on või mitte, jääb igaühe enda otsustada.

2.4. Positsioneerimine ja taotlus

Arvan, et analüüsides minu teoste nii vormilist kui ka sisulist külge, on „Minu Utopia“ maaliseeriat kohane liigitada fantastiliseks sümbolismiks.

³⁹ L. T. Sargent, The Necessity of Utopian Thinking: A Cross-National Perspective. – Thinking Utopia: Steps into Other Worlds. New York: Berghahn Books, 2005, lk 1. Kättesaadav: https://books.google.ee/books?hl=en&lr=&id=pQAAFTJ8sj8C&oi=fnd&pg=PA1&dq=The+Necessity+of+Utopian+Thinking:+A+Cross-National+Perspective&ots=ljZOp2WgaT&sig=rF76qP5Yb4bqftUBUO0CL5RBVjs&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (vaadatud 25. IV 2016).

Sümbolism oli algupäraselt 19. ja 20. sajandi vahetuse kunstivool. Seda saab mitut moodi määratleda – kõige sobivam on lugeda sümbolistlikuks erilise temaatika ja süžee teoseid. Sümbolistid käsitlevad meelsasti „suuri“, üldisi ning igavesi eksistentsiaalseid teemasid, näiteks sündi, erootikat, armastust, üksindust, surma, elu ringkäiku jne. Seda tehakse tavaliselt süžee abil, mis olid tahtlikult mitmetähenduslikud, hämarad, salapärased ja irratsionaalsed. Kunst ei pea sümbolistide arvates olema nähtava tegelikkuse peegeldus, vaid müsteerium. Sümbolistide müsteeriumitaotlus vallandas kunstnike fantaasia ja loovuse, kuid need avaldusid peamiselt ebamaiste süžee väljamõtlemises ja üha põnevamate ning kummalisemate detailide kombineerimises. Sümbolism on süžeekunst ja seda ei saa pidada stiiliks, sest maalimisviisilt oli see mitmekesine – iga autor valis endale meelepärase tehnika ning stiili.⁴⁰

Fantastiline kunst, mille alla samuti oma teosed paigutan, on lai mõiste ja hõlmab päris mitmeid kunstivoolu – sarnaselt sümbolismile ei defineeri see ühtegi konkreetselt maalitehnilist stiili. Fantastilise kunsti žanri võiks kirjeldada sõnadega veider, absurdne, imaginaarne ja groteskne – see on midagi ebamaist. Seda võib leida juba Vana-Egiptuse mütolooget kujutavates teostes, aga ka romaani kunstis, renessansis, barokis, valgustusaja kunstis ja 20. sajandi kunstivooludes, eelkõige dadaismis ja sürrealismis.⁴¹

Just mingisuguse „teistsuguse“ vaatlemine ja kujutamine on fantastilise kunsti fookuses. Selle kontseptuaalsed juured kunstiajaloo ulatuvad taeva ja põrgu ning kõige nende vahepealse kujutamiseni erinevates kunstivooludes ja -stiilides.⁴² Tänapäevaks on see mõiste aga oluliselt laienenud, tähistades kunsti, mis on ebamaine ning unenäoline. Kindlasti ei tohiks segi ajada fantastilist kunsti (*fantastic art*) ja fantaasiakunsti (*fantasy art*), millest viimast teame ning tunneme pigem kui ulmevaldkonna illustratsioonikunsti, sh ka videomängukunsti⁴³ – selle alla aga minu teosed ei kuulu.

Tänapäeva kunstikriitikas lähenetakse fantastilisele kunstile ka filosoofiliselt. G. Eager toob välja oma artiklis „The Fantastic in Art“, kuidas kunstikriitiku A. H. Barri tõlgenduse kohaselt on fantastilise kunsti näol tegu irratsionaalsete ebarealistlike piltidega, kus kasutatakse kujutlusvõimet; kunstiajaloolase K. Clarki meelest väljendub kunsti fantastilisus aga ekspressiivsete vormide rahunutes, mis inspireerivad kujutlusvõimet – mõlemad tulevad

⁴⁰ J. Kangilaski, Üldine kunstiajalugu. Tallinn: Kunst, 1997, lk 238.

⁴¹ Fantastic Art and its Movements: Origins of Fantastic Art. – Penn State College of Art and Architecture. <https://elearning.psu.edu/demos/art010/origins-fantastic-art> (vaadatud 21. IV 2016).

⁴² Samas.

⁴³ Fantastic Art. – <http://www.jahsonic.com/FantasticArt.html> (vaadatud 21. IV 2016).

välja Hieronymus Boschi (1450–1516) teostes.⁴⁴ Arvan, et ka minu maaliseeria oma ekspressiivse laadi ning imaginaarsete maastikega sobitub mõlema teooriaga, sest nende loomiseks on kasutatud fantaasiat, samas suunavad teosed seda tegema ka publikut, sest vormid ja värvid on ekspressiivselt rahutud.

Kuivõrd selline fantastiline sümbolism ei haaku oluliselt peavoolukunstiga, mis keskendub sotsiaalselt ning ühiskondlikult aktuaalsetele teemadele, pakub mu kunst loodetavasti siiski meeldivat ning originaalset vaheldust Eesti kunstimaastikul – mitmekesisemas kultuuriruumis on kõik žanrid, stiilid ja voolud palju põnevamad, sest puudub uinutav üksluisus.

Mulle on oluline, et minu kunst annaks edasi nii esteetilist kui ka intellektuaalselt elamust, muutumata kitsiks või kommertsiks – pean seda saavutatavaks käsitledes mõtestatult teemasid, mis on päriselt olulised, ja arendades edasi võimalikult professionaalset ning isikupärast käekirja, mis võimaldab naudingut ka kogenud kunstigurmaanile.

Pean oma kunstilise loomingu atraktiivseks omaduseks seda, kuidas tekitan läbi vastandite kasutamise pinge. Värvivalik, ärevad staatilised stseenid, kus kohe peaks midagi justkui juhtuma, kaaren kui ambivalentse tähendusväljaga lind – need kõik tekitavad vastuolusid. Veel enam on kavatsetult pingestatud ka teoste kontseptuaalne külg, sest püüdes pageda reaalsuse eest, on süngus ja ärevus minu maalides selgelt tuntav – enese eest põgeneda pole võimalik. Selline psühholoogiline mäng mõjub paeluvalt, andes juurde mõtlemisainet ning analüüsivõimalust.

Soovin oma teostega pakkuda publikule võimalust justnimelt irduda argipäevast, neist sotsiaalselt aktuaalsetest teemadest, ühiskondlikest kitsaskohtadest. Samuti on minu eesmärk panna vaatajaid oma teoste üle pead murdma – kunst võiks mõjuda ajutööle kultiveerivalt. Tahan, et pärast väikest muinasjutulist, emotsionaalset ning mõtlemapanevat elamust siirduks näituseküllastaja toimekasse argipäeva, olles inspireeritud ning ärgas.

⁴⁴ G. Eager, The Fantastic in Art. – The Journal of Aesthetics and Art Criticism, 1971, Vol. 30, No. 2, lk 151–152.
Kättesaadav: http://www.jstor.org/stable/429532?seq=1#page_scan_tab_contents (vaadatud 24. IV 2016).

Kokkuvõte

Magistritöö „Minu utoopia“ eesmärgiks on võimaldada läbi maalimise ja maalidel kujutatava maailma nii enesele kui ka vaatajale emotsionaalset kogemust, mis aitab hetkeks eemalduda reaalsusest. Publikule, kes minu hingeelu ei tunne ega peagi teadma, tahan pakkuda maalide vaatlemise ning nende laia, kuid toetuspinda andva tõlgendamisruumi kaudu fantaasiarikast kogemust, jättes igäihele võimaluse lasta mu teostel jutustada neile lugu, mis just konkreetsele vaatlejale on kõnekas. Ulatusliku tõlgendusvälja tagab maalides peituv vastandlikkus, kus värvidemäng, salapärased mustad linnud ning muinasjutulisuse põrkumine süngusega tekitavad pingestatuse.

Magistritöö loomingulise projekti teostamine ehk maalimine on mind palju nii vaimselt kui ka maalitehniliselt õpetanud – iga uue teose loomisel olen osavam ning kindlam. Tunnen, et ka selle essee kirjutamine andis mulle palju juurde – oma teoste sellisel määral analüüsimine ja mõtestamine lisab loomingule uut väärtust, muudab selle kuidagi oluliseks ja ehedaks. Olen teksti ning maalidega tegelenud paralleelselt ning tajun, et mõttetöö niimoodi mitmel tasandil ja mitmes meediumis rikastab oluliselt loomeprotsessi. Samuti annab oma tegevuse selgem teadvustamine enesekindlust, mis on loodetavasti väetiseks minu edaspidisele kunstilisele tegevusele.

Suur töö on ära tehtud – see süstib julgust ja entusiasmi edasi minema. Mul on mõttes selle sama teemaga jätkata, seda nii maalitehniliselt kui ka sisuliselt arendada – näen oma magistritöös alget ja algust sellele, kuidas tahan ka edaspidi kunstimaastikul tegutseda ning esineda.

Pean oluliseks ja isiklikuks võiduks just seda, et mul oli julgust valida see teema, see maalilaad ja see lähenemine, mis mind ennast tegelikult enim kõnetab ning iseloomustab. Alates sellest ajaloolisest päevast kunstipraktikal metsas Kate Bushi kuulates, olen pidevalt liikunud üht või teist teed praeguse magistritöö suunas, mistõttu ma tunnen, et mitte pelgalt üks kaheaastane magistriprojekt on jõudmas oma haripunkti, vaid tajun, et kümme aastat minus kasvanud ja pulbitsenud kunstiloomes on leidmas ometi väärilise väljapääsu. Mul on hea meel, et saan seda jagada ka teistega.

Summary

This essay accompanies a series of paintings and together they form my Master's thesis titled “My Utopia”. The aim of the essay is to unfold the meaning and background of the paintings from different perspectives through self-analyses and description of stylistic and conceptual structure. I also explain why my art should be defined as fantastic symbolism and determine its possible role in the current Estonian art scene.

The set of my art work consists about ten paintings – however, this is a process in progress and I am planning to continue with this theme afterwards as well. I am going to present 5 – 10 of those paintings this summer at the annual graduation show EKA TASE 20156 at SUVA sock factory in Tallinn. The selection of paintings that I am going to exhibit depends on the size and the facilities of the room that I will be given at the factory. The unfinished paintings can be seen at the end of this essay – the progress has been recorded on the 3rd of May 2016.

My paintings feature a fantasy landscape, a sort of get-away land from everyday worries sorrows. I started working on this project already when I was a teenager – my parents’ break-up, depression and some pretty common troubles of puberty combined, caused a deep desire to escape the reality. As a child I read and listened to hundreds of fairy tales, which I think have amplified the dream of a perfect world and a happy ending. I returned to painting these dreamscapes after my divorce in 2014 to express my feelings and at the same time to get away from frustration and disappointment. Therefore, my paintings do not depict exactly a bright and shiny fairy tale land but it has an intentional gloominess in them as well.

The visual of my paintings is built up on intense colours. I use mainly red, blue and purple – the first two are opposites in every way – psychologically and semiotically –, whilst purple carries the qualities of both and therefore balances the colours of red and blue. The contradiction is deliberate as my paintings are all about the will to escape the reality, but then again, it is not entirely possible.

There are five ravens on each painting. They have this hidden meaning that every spectator is allowed to give them themselves. I personally have a few ideas myself about these dark birds, but I want to keep the audience in mystery, so that they can fantasise about it just as freely as they want to. What I like about ravens is that they are a cliché, featured so many times in art and literature. But only such things become a cliché that have a vast semantic field around them – and this makes it possible for many people to give my paintings a personal interpretation. I also fancy that the ravens have such controversial meaning in

different folklores – in Western Europe they are considered to be an ill omen, elsewhere on the other hand they are greatly admired and respected for their wit. The number of ravens is based on my intuitive feeling of number “5” being somehow perfect – it is my lucky number. It appears that “5” in different cultures represents the perfection of the world.

The title of the series of my paintings is “My Utopia”. Nowadays, *utopia* means mostly a perfect social environment, but the etymology of this word gives the opportunity to broaden it. Originally *utopia* meant to describe any non-existent society, the word *eutopia* stood for the positive utopia and the word *dystopia* for the negative one. Therefore, a utopia can be in fact either neutral or positive and based on some logic, even a negative place – the title is a wordplay in the sense of concept. For me, these paintings in a way depict a utopia in a positive and idealistic way – in spite of the grim atmosphere, they reflect my true and honest feelings and an individual human being with all of its emotions and experiences is unique and therefore in a way perfect.

My artistic style which is expressive and very much based on colours is influenced by post impressionism (especially Vincent van Gogh), fauvism and expressionism. I do not exactly copy any of those styles, but I am aware of their impact on my art – I prioritise the expression of emotions in style as it makes the art more alive and exciting.

If I had to place my art into any specific category, I would choose fantastic symbolism. Neither fantastic art nor symbolism are stylistically defined. Fantastic art has non-real features and gives the mind (both the author’s and the audience’s) opportunity to wander. Symbolism in art means the expression of mystical ideas and deals with big themes, such as life, death, birth, love, etc.

For me, it is truly important that my art is both aesthetically and intellectually enjoyable, without being commercial nor kitsch. To achieve this, I deal with topics that have significance in meaning, make my paintings visually intriguing and technically professional.

I think that my art with its style and concept is not very mainstream in the field of contemporary art – art nowadays draws a lot of attention to social and political issues. I hope that my poetic approach to it enriches the makes the current Estonian art scene more interesting and versatile.

As painting such fantasy landscapes I want a relief from anxiety and a hideaway place for myself, I want to give my audience the possibility at least for a while to get away from

everyday worries, those relevant and burning social topics that we have to face daily – so that after this short fantasy cultivating trip to return to reality being more fresh and elated.

I feel that writing this essay and working on my paintings at the same time have helped me a great deal, because I have had to think about my motifs,, I have had to verbalise my ideas and emotions – this makes my work so much more meaningful and precious to myself, whereas helps to bring it closer and more understandable to my audience as well. Working on this project has made me more confident and has helped me to understand what I want to do in the future. I find this to be one of the main purposes of Master's degree and MA thesis in fine arts.

Kasutatud materjalid

Publitseeritud allikad

- R. Barthes 2002 [1967]. Autori surm. Tlk M. Amon, E. Koff, I. Koff, L. Lokk, H. Sahkai, M. Tamm, Tallinn: Varrak, lk 117–125.
- B. Bettelheim 2007 [1976]. Muinasjuttude võlujõud: muinasjuttude tähtsus ja tähendus. Tlk M. Tamm, Tartu: Altex, lk 10–14, 204, 216.
- J. Brzechwa 1968 [1946]. Pan Kleksi akadeemia. Tlk. A. Kurtina, Tallinn: Eesti Raamat.
- C. Dickens, Barnaby Rudge 2003 [1841]. Oxford: Oxford University Press.
- J. E. Drake, E. Winner 2012. Confronting sadness through art-making: Distraction is more beneficial than venting. – Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts, vol. 6(3) (January), lk 255–261.
- G. Eager 1971. The Fantastic in Art. – The Journal of Aesthetics and Art Criticism, Vol. 30, No. 2, lk 151–157. Kättesaadav: http://www.jstor.org/stable/429532?seq=1#page_scan_tab_contents (vaadatud 24. IV 2016).
- A. Graham-Dixon 2010 [2008]. Kunst. Tlk T. Kanarbik, A. Kitsnik, K. Klein, K. Mits, Tallinn: Varrak, lk 374.
- J. Kangilaski, 1997. Üldine kunstiajalugu. Tallinn: Kunst, lk 234, 238, 253–253.
- G. G. Márquez 2002 [1967]. Sada aastat üksildust. Tlk. A. Kurfeldt, Tallinn: Eesti Kirjastus.
- T. More 2015 [1516]. Utoopa. Tlk R. Jesmin, Tallinn: Tammeraamat.
- H. Murakami 2008 [2002]. Kafka mererannas. Tlk Kati Lindström, Tallinn: Varrak.
- Platon 1992 [~380 eKr]. The Republic. Trans. D. Lindsay. London: Campell.
- E. A. Poe 2008 [1996]. The Complete Poetry of Edgar Allan Poe. New York: Signet Classics, lk 92–98.
- O. Preussler, Krabat 1982 [1971]. Tlk. L. Ariva, Tallinn: Eesti Raamat.
- J. K. Rowling 2000 [1997]. Harry Potter ja tarkade kivi. Tlk. K. Kaer, Tallinn: Varrak.

- L. T. Sargent 2005. The Necessity of Utopian Thinking: A Cross-National Perspective. – Thinking Utopia: Steps into Other Worlds, New York: Berghahn Books, lk 1–14. Kättesaadav:
https://books.google.ee/books?hl=en&lr=&id=pQAAfTJ8sj8C&oi=fnd&pg=PA1&dq=The+Necessity+of+Utopian+Thinking:+A+Cross-National+Perspective&ots=ljZO2WgaT&sig=rF76qP5Yb4bqftUBUO0CL5RBVjs&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (vaadatud 25. IV 2016).
- L. T. Sargent 1994. The Three Faces of Utopianism Revisited. – Utopian Studies, Vol. 5, No.1, lk 1–37. Kättesaadav:
http://www.jstor.org/stable/20719246?seq=1#page_scan_tab_contents (vaadatud 25. IV 2016).
- W. Shakespeare 1992 [1603]. Othello. Ware: Wordsworth Editions Ltd.
- A. Sherin 2012. Design Elements: Color Fundamentals. Beverly: Rockport Publishers, lk 78–79.
- J. Tresidder 2002 [1997]. Sümbolid. Tlk. A. Kons, Tallin: Kirjastus Ilo, lk 201, 225.

Internet

- Blue. – Color Psychology, <http://www.colorpsychology.org/blue/> (vaadatud 25. IV 2016).
- L. Bury 2013. Reading literary fiction improves empathy, study finds. – The Guardian 8. X, <http://www.theguardian.com/books/booksblog/2013/oct/08/literary-fiction-improves-empathy-study> (vaadatud 19. IV 2016).
- E. Danish, Influence of Fairy Tales on Children. – Health Guidance, <http://www.healthguidance.org/entry/15745/1/Influence-of-Fairy-Tales-on-Children.html> (vaadatud 19. IV 2016).
- A. Greig 2013. Readers of literary fiction are more creative and exercise better judgment, claim scientists. – Daily Mail 16. VI, <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2342635/Readers-literary-fiction-better-thinkers-according-new-research.html#ixzz46ITNbRzx> (vaadatud 19. IV 2016).
- Fantastic Art. – <http://www.jahsonic.com/FantasticArt.html> (vaadatud 21. IV 2016).
- Fantastic Art and its Movements: Origins of Fantastic Art. – Penn State College of Art and Architecture, <https://elearning.psu.edu/demos/art010/origins-fantastic-art>

- Red. – Color Psychology, <http://www.colorpsychology.org/red/> (vaadatud 25. IV 2016).
- Utoopia. – Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2013, <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=utoopia&F=M> (vaadatud 24. IV 2016).

Illustratsioonid

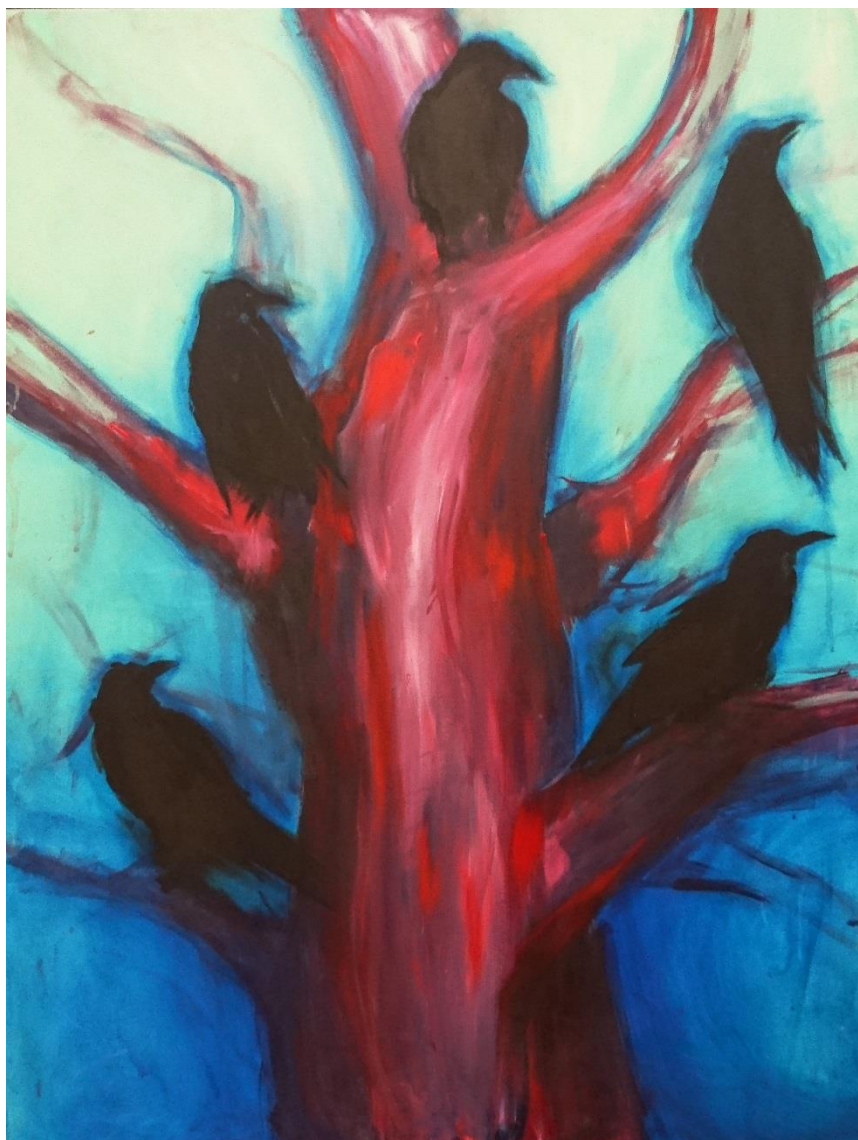
- André Derain. Charing Cross Bridge. – Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A9_Derain#/media/File:Derain_Charing_Cross_Bridge.png (vaadatud 21. IV 2016).
- Crimson Peak. – Superga Cinema kodulehekül, <http://www.supergacinema.it/old/images/articles/2015/2172/crimsonpeak-fulltrailer.jpg> (vaadatud 21. IV 2016).

Loomingulise projekti dokumentatsioon

Loomingulise projekti „Minu utoopia“ dokumentatsioon ateljees seisuga 03.05.2016.

„Minu utoopia. Stseen II“

Akrüül lõuendil, 115x89 cm, 2015

„Minu utoopia. Stseen V“

Akrüül lõuendil, 125x125 cm, 2016

„Minu utoopia. Stseen VII“

Segatehnika lõuendil, 144x82 cm, 2016

„Minu utoopia. Stseen IV“ (töö protsessis)

Akrüül lõuendil, 125x125 cm, 2016

„Minu utoopia. Stseen III“ (töö protsessis)

Akrüül lõuendil, 165x145 cm, 2016

„Minu utoopia. Stseen VI“ (töö protsessis)

Akrüül lõuendil, 125x200 cm, 2016

Vasakult:

„Minu utoopia. Stseen IX“ (töö protsessis)

Akrüül lõuendil, 200x125 cm, 2016

„Minu utoopia. Stseen X“ (töö protsessis)

Akrüül lõuendil, 200x135 cm, 2016

Vasakult:

„Minu utoopia. Stseen XI“ (töö protsessis)

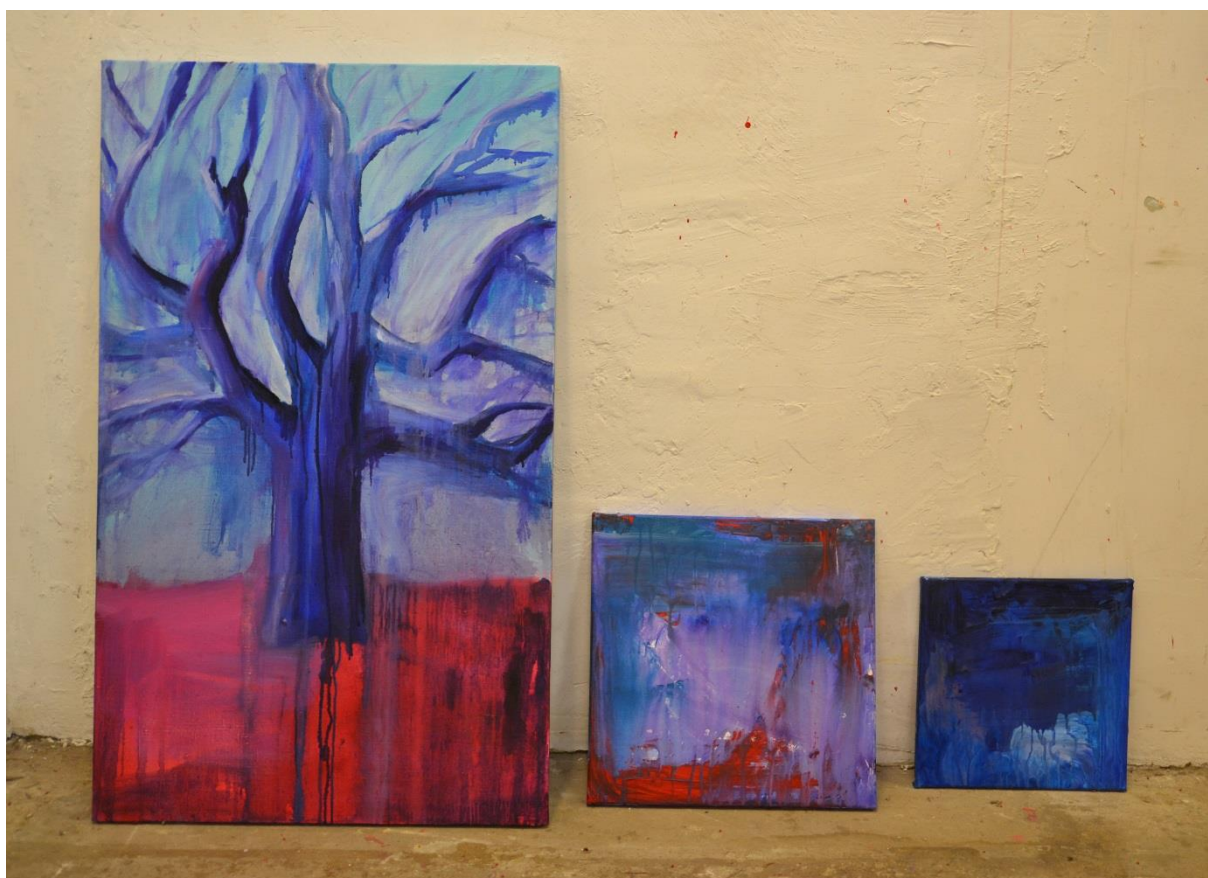
Segatehnika lõuendil, 100x60 cm, 2016

„Minu utoopia. Stseen XII“ (töö protsessis)

Akrüül lõuendil, 40x40 cm, 2016

„Minu utoopia. Stseen XIII“ (töö protsessis)

Akrüül lõuendil, 30x30 cm, 2016

Curriculum Vitae

Nimi: **Joanna Hoffmann** (end. Veelmaa, Pungas)

Sünniaeg: 08.01.1990

Aadress: Retke tee 26–21, Tallinn

Telefon: 5284955

E-mail: joannahoffmann.ee@gmail.com

Hariduskäik:

- 2014–... Eesti Kunstiakadeemia, vabade kunstide teaduskond, maalikunst (MA)
- 2012–2014 Tallinna Ülikool, Kasvatusteaduste Instituut, õpetaja kutseõpingud kõrvalaine õppekava järgi
- 2009–2012 Eesti Kunstiakadeemia, Disainiteaduskond, tekstiilidisain (BA)
- 1998–2009 Tallinna Inglise Kolledž

Täiendõpe ja koolitused:

- 2012–2014 Noored Kooli programm (liidri- ja õpetajakoolitus)
- 2009–2010 Erakool Sõrmkübar
- 2004–2009 Tallinna Kunstikool

Teenistuskäik:

- 2012–2014 Keila Kool – eesti keele, kirjanduse ja kunstiajaloo õpetaja
- 2010–2011 Lihula Rahvaülikool – erinevad kunstialased koolitused täiskasvanutele programmi „Täiskasvanute koolitus vabahariduslikes koolituskeskustes” raames.

Organisatsioonidesse kuulumine:

- 2012–2014 Noored Kooli programmis osaleja
- 2011–2012 Eesti Kunstiakadeemia üliõpilasesinduse aseesimees, alates 2012 esimehe kohusetäitja
- 2011–2012 Eesti Kunstiakadeemia nõukogu liige
- 2011–2012 Eesti Üliõpilaskondade Liidu EKA volinik
- 2007–2008 KUMU vabatahtlik

Loominguline tegevus:

- 2015 Eesti Kunstnike Liidu kevadnäitus Tallinna Kunstihoones, Tallinn
- 2015 ARS-i avatud uste päev, EKA maalimagistrantide grupinäitus, Tallinn
- 2015 EKA vabade kunstide teaduskonna I kursuse magistrantide ühisnäitus Katariina kirikus, Tallinn
- 2014 EKA vabade kunstide teaduskonna I kursuse magistrantide ühisnäitus EKKM-s, Tallinn
- 2013 Näitus maalidest kohvikus Fellin, Viljandi
- 2013 Näitus „Young Textile Art Triennial“, rahvusvaheline grupinäitus, Łódź, Poola
- 2012 Mess „Interjööri“, EKA tekstiiliosakonna väljapanek, Tallinn
- 2011 Püsinäitus maalidest kohvikus Protest, Tallinn

- 2011 Näitus „Sõna“, väiketekstiilide grupinäitus, Eesti Rahvusraamatukogu, Tallinn
- 2011 Näitus „TASE“, EKA ühisnäitus, Eesti Kunstiakadeemia, Tallinn
- 2010 Näitus „Mütoloogiliste olendite anatoomia“, EKA, Lihula Muuseum, Lihula
- 2010 Näitus „Äratus! Maailm on muutunud“, EKA tekstiilidisaini osakonna näitus, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, Tallinn

Publikatsioonid

- 03.07.2015 „Sukavabrikus särises õhk intelligentsist ja mõtestatusest“, autor: Joanna Veelmaa, Sirp
- 20.03.2015 „Kitšilembene eklektik, aga vägagi nüüdisaegne kunstnik“ (intervjuu Laurentsiusega), autor: Joanna Veelmaa, Sirp
- 01.09.2013 „Kirjutamine paeluvamaks – blogimine internetis“, autor: Joanna Pungas, E-õppe Uudiskiri
- 2012-... Disainiteemalised artiklid ajakirjas TM Kodu ja Ehitus (igakuiselt)
- 14.02.2012 „Vajadusel korraldame ühiseid aktsioone!“, autor: Joanna Pungas, Eesti Üliõpilasleht

Ettevõttepraktika

- 2011 – Kango Tekstiil, käekotikangaste disain ja teostus kangastelgedel